

D • N

25/1 1952

Lögnerna bortsofade

Den 26 november 1940 ägde ett sammanträde rum på tyska beskickningen i Stockholm. Deltagare var spetsarna i den tyska legationen, främst ministern, prinsen av Wied, samt ledarna för samma legations presstjänst och representanter för det tyska utrikesministeriet; den fråga diskussionen gällde var inköp av Dagens Nyheter och eventuellt andra familjen Bonnier tillhöriga företag. Av den uppteckning som gjordes efter sammanträdet framgår med all klarhet att tyskarna var starkt intresserade av ett dylikt köp och beslutade att söka genomföra det under förmedling av tjänstvilliga svenskar. Med lika stor klarhet framgår att de tyska tjänstemännen inte hade fått någon direkt eller indirekt kontakt med de tilltänkta försäljarna. Man trodde att familjen Bonnier var villig att sälja — att detta rykte var spritt inom tyska kretsar vid denna tid har förut klarlagts — men man hade inte en antydning till förhandling med denna familj eller ens med personer som sade sig vara ombud eller mellanhänder. Därmed är fastställt, att de av ingenjör Torsten Kreuger och hans tidningar spridda ryktena om försäljningsanbud från Bonniers sida och åtföljande förhandlingar under hösten 1940 — månaden september anges i Stockholms-Tidningen den 22 januari och av hr Kreugers advokat — är totalt sanningslösa. För en rad andra tidsperioder, våren 1940 och våren 1942, har tidigare dokumentariskt bevisats att försäljningsanbud av slagits; även sådana som kommit från demokratiskt svenskt håll har bestämt avvisats.

Efter detta borde det vara självklart att ryktesspridarna erkände sin orätt. Endast på detta sätt kan de minska den skam som de ådragit sig; de kan åtminstone göra det möjligt för allmänheten att tänka sig att kampanjen från början företogs i god tro.

De nu framlagda bevisen var emellertid inte behövliga för att klarlägga anklagelsernas svaghet. Hur eländigt grundad denna kampanj varit har gång efter annan belysts: de mest bestämda uppgifter om existensen av dokument och annan bevisning har tyst frånfallits eller obarmhärtigt vederlagts, motsägelser och förvrängningar har överflödat, de mest låga personliga insinuationer och förolämpningar har fått dölja den fullständiga bristen på bevismaterial. Vid detta skall jag ej längre uppehålla mig. Det mest väsentliga är att själva anklagelsesmetoderna varit på en gång komplicerade och hänsynslösa. Bonniers har beskyllits för ett köpeanbud; då det visats att anbud inte förelagat vid den eller den tidpunkten, att tvärtom det ena anbudet efter det andra avvisats, har

detta försvar underkänts. Men hur skall en person kunna bevisa att han under en längre tid inte gjort en viss sak — i själva verket skulle full bevisning sannolikt aldrig kunnat ha nås utan det fynd som nu av en lycklig slump gjorts i det svenska utrikesdepartementet. Härtill kommer att de minst sagt egenartade vittnen på vilka man stött sig byggt på rykten eller andrahandsuppgifter. Och väl att märka, även om dessa vittnesbörd varit riktiga, hade intet varit bevisat, ty ingen har påstått sig veta att Bonniers verkligen kommit med ett försäljningsanbud eller ingått i förhandling. Men just det lösliga i anklagelserna i förening med den hänsynslöshet med vilka de framförts har gjort det svårt att definitivt och restlöst avslöja smådama.

Till det underliga i allt detta hör också att de personer som här anklagats under kriget var kända som klara och öppna antinazister, medan de personer som nu beskyller dem för uppgivelse gentemot nazismen var notoriska anpasslingar och nazistsympatisörer. Kampanjen får härigenom ett drag av rätt ovanlig, rätt storslagen gemenskap. Anklagarnas nära förbindelser med tyskarna är redan kända. Vågar de i detalj blotta dessa förbindelser, vågar de begära publicering av i arkiv befintliga dokument rörande dessa förbindelser, vågar de i utrikesdepartementet be om samma upplysningar rörande sig själva som familjen Bonnier omedelbart gjorde för egen del? Om inte, så är domen fallen inte bara för spridning av lögnerna om andra utan också för fördöljande av sanningen om de egna handlingarna!

*

Pressen och allmänheten har av allt att döma till övervägande del genomskådats både det luppna och det ogrundade i denna kampanj. Men även de som gjort det har i många fall inte tillräckligt bevarat känslan av det ohyggliga i vad som skett: en familj av goda svenska medborgare anklagas vecka efter vecka i de fetaste rubriker, i de lömskaste småhistorier, i de vidrigaste glåpord för handlingar som, om de begåtts, enligt en tidnings karaktäristik väl kunde betecknas som ett moraliskt landsförräderi. Och möjligheten att helt freda sig, att undgå varje misstanke och kvardröjande rykte har varit osäker på grund av själva anklagelsernas och anklagelsesmetodernas natur. Ett arekränkingsåtal är en dålig utväg i ett fall som detta — sanningsbevis får ej förekomma — en anmälan till opinionsnämnden kan ej ha stor effekt, de mest allvarliga personliga försäkringar förhånas av anklagarna. Varje hederlig journalist

borde vara klar på att sådant måste vi söka avvärja.

Det stora flertalet tidningar har som sagt tillbakavisat beskyllningarna och underkänt de metoder som använts. Bland dem som mest bestämt tagit ståndpunkt möter många namn ur hedersrullen från världskriget — Eskilstuna-Kuriren, Handelstidningen, Vestmanlands Läns Tidning. Men känslan för människors heder följer inte några partigränser, och en rad konservativa och socialdemokratiska tidningar, såsom för dagen Upsala och Arbetarbladet, har sagt ifrån utan tvekan.

Andra inslag i pressbilden är olustiga. De ofria journalister som söker suddas ut sin egen svaghet och räds la genom att förklara alla journalister ofria, som vill undvika vanhedern genom att dela den med alla — låt oss slippa höra deras professionella moralism, även när

denna affär är över. De som söker skydd bakom en förment neutralitet, talar om den motbjudande pressfejden, om lika goda kålsupare, och begär att parterna skall "bilagga tvisten" — som om det gällde att "medla" mellan en angripare och en oförskyllt angripen. Schakalerna som lystet slickar sig om munnen, men inte är säkra på om deras tid ännu är inne. Sensationsmakarna, för vilka en råd människors heder är något egenomligt och avlägset, som de aldrig tycks komma att tänka på. Ofta har man erinrat sig läget under världskriget, särskilt den grupp som fördömde kriget och alla krigförande — för att slippa ta ställning, för att slippa säga sanningen om nazismen.

Men i stort sett har opinionen varit bestämd och öppen. Det bör fastslås då äntligen fakta sopar bort lögnerna.

HERBERT TINGSTEN.